

Eintrag.

EN. 60. 5.

15

PROGRAMMA
DE EO QVOD NIMIVM EST
IN
JVSTITIA ET SAPIENTIA
AD ECCLES. VII. 17.
FESTO PENTECOSTIS
IN ACADEMIA JVLIA
clolcccxxix.

P. P.

HELMSTADII
TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYPOGR.

t.

PRORECTOR ET SENATVS
ACADEMIÆ IULIÆ

CIVIBVS SVIS

S. P.

JAm diu est, quod ad nauseam usque disputatum fuit de Mediocritate Virtutis, scilicet, num eâdem consistat, certamque inde proprietatem habeat vel indicium. (a) Qui de Pietate in Moralibus agunt, eam hîc objiciunt, utpote in quâ nimium non detur, & quæ proinde medio suo haud absolvatur. Idemque seorsim statuendum est de Dilectione, quâ Lex universa impletur, Rom. XIII. 10. Sanè neque Deum suprâ modum, neque proximum diligere posse, videmur. Sed nos tot Philosophis, Oratoribus, ac Poëtis, Virtutis rationem in medio constituentibus, dummodò rectè hoc assertum intelligatur, haud repugnabimus; multò minus proverbialia illa, (b) in quæ abiit, tanquam anilia aut malè ad rem facientia, accusabimus. Minimè omnium verò, quæ extant hac de re in Scripturis testimonia, in dubium vocabimus, cum

(a) Vid. Jac. THOMAS. de Mediocrit. Virt. Moral. D. EICHEL. Disp. de Fundam. Peripatetic. Moral. Helmst. 1657. D. NIEMEIER. de Mediocrit. Rat. in Vit. Mor. observandâ, Helmst. 1679.

(b) V. gr. Medio tutissimus ibi: die Mittelstraß die beste was / it. allzuscharff macht schârtig / & quæ sunt plura ejusmodi.

cum tam clara sint, ut nullus exceptioni locus sit. Ita enim Salomo Prov. IV. 27. *Ne declines ad dextram neque ad sinistram : averte pedem tuum à malo : vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus : perverse verò, quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.* Sic & Paulus II. Cor. X. 13. *Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulæ, quâ mensus est nobis Deus.* Et Eph. IV. 26. de Moderatione Iræ : *Irascimini & nolite peccare.* Cum quibus conferri adhuc poterunt loca Deut II. 26. V. 31. XVII. II. 20. Imprimis verò, Cives Optimi, materiem his feriis Pentecostalibus, quibus pro more nostro publicis exhortationibus & doctrinis ex his locis vos alloquimur, præbebunt nobis, quæ ad hanc rem faciunt, verba Salomonis Eccles. VII. 17. 18. *Noli esse justus multum : neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.* In Hebræo est : אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם :

Quæ ut eò rectius percipiatis, quid per *Justum* sibi velit Salomon, videndum est. CHALDÆVS quidem Magistratum, Justitiam distributam exercentem. לא תהי וזכי יותר בעון דאתחוב חיבא קטול בבית : *Noli esse innocens nimis, cum quis reus mortis in judicio tuo declaratur, ut parcas ipsi, ne moriatur.* Nec diffitemur, quàm sæpissimè in regimine ac judiciis modum justitiæ superare. Refert ideò huc RASCHI ad h. l. exemplum Saulis, subditum sibi Davidem jure quodam, ut sibi videbatur, prosequentis, sed tandem confitentis I. Sam. XXIV. 18. : צדיק אתה ממני : *Justior tu es, quàm ego.* Quod exemplum utinam plures sequerentur, qui in

his terris supremum Dei Tribunal sese putant æquare; ne summum jus ibi quoque summa evaderet injuria. (c) Sed magis ad rem vertes: *Sev nicht allzu fromm.* Idem enim hîc צדיק *justus est*, de quo versu præcedenti 16. *Justus perit in justitiâ suâ.* Et sequ. 21. *Non est enim homo justus in terrâ, qui faciat bonum, & non peccet.* Cui etiam opponitur Impius v. 18. *Ne impiè agas multum.* Scilicet, qui, quâcunque etiam conditione vixerit, Virtuti studet sibi convenienti, & à Deo præceptæ. Et sic observabitur melior connexio cum v. præc. 16. Quanquam enim in libris proverbialibus illa non æquè semper spectari possit, propter variarum, quæ incidunt, nimiam diversitatem, tamen interdum in eâdem materiâ, vel saltem cognatâ subsistunt perguntque paroimias. Ita & hoc loco. Dixerat Salomon, se vidisse justos, quibus haud profuerit, ne perirent, justitia sua, & contrâ impios, qui sceleribus impunè diuque satis indulserint. CHALDÆVS causam adscribit astris: עַם מוֹלִידִים וְאֲתֵרֵיָא בְּחֹן בְּנֵי אֲנָשָׁה
Propter constellationes, sub quibus homines nascuntur. Vnde nimirum proveniant bona & mala, quæ à Deo, supremo rerum arbitro constituta sunt. Sed Astra non necessitant aut cogunt homines, nec Influxum quoque præbent in Aëtionem hominum Morales, harumque Effectus. Sapientius ergò idem ibid. *Est quidem, qui perit in hac vitâ, nec eum juvat justitia, sed servatum ei præmium in vitâ futurâ; prout etiam, qui felix*

(c) Proverbium hoc Jctorum doctâ dissertatione discussit, & exemplis ex omni jure illustravit cel. Coll. noster D. KRESSIVS, Helmst. 1713.

felix est in hoc seculo, impius, inde non liberabitur à pœnis futuris supremi iudicii. Sed neque sic satis detecta est causa, cur pereant iusti, & floreat scelesti. Igitur illam in ipsâ iustitiæ scelerumque ratione quærere hîc Salomo videtur, quod multa quidem, seu bona seu mala appareant, quæ reverâ non sunt, & quibus propterea eventus, inde expectatus, haud respondeat. Monitumque his annectit, cum ita comparatum sit cum iustitiâ, ut multi eam possidere videantur, qui adhuc longè inde absunt, & frustrâ propterea omnes conatus suos instituunt, opus esse, ne à verò Iustitiæ aut Sapientiæ tramite aberremus, aut vi quasi quâdam id impetrare velimus, quod spontè non licet. Ergò *noli, inquit, justus esse multum: neque plus sapias, quam necesse est.*

Non carpit proinde hoc loco defectum, sed excessum, qui à Mediò rationis ac præceptorum divinorum discedit. Vnde SYMMACH. πλεον, & περισσως, plus, & supra modum. Et LXX. πολὺ περισσὰ. Multum, Abundè. Quoniam si à iustitiâ deficerent iusti, nullum omninò haberent excusationem. Quare cum his potissimum res est Salomoni, qui modum in consequendâ iustitiæ mercede excedunt, qui plerumque cum diu satis scelera creverunt, tantò majorem habuerunt applausum, quo facilius est, in duo extrema ruere homines, prout historiæ docent. (d) Ait enim: אל תהי צדיק הרבה: *Noli esse*

A 3

ju.

- (d) Ita de Christianis in universum D. NEWMANN. de Christianismo Stoico, hodièque redivivo, Witt. 1706. Et de Moribus nonnullis Seculi Justinianæi Paganinus GAUDENTIVS, Argent. 1654. Ne quid de atate Christi, quo Pharisaismus imprimis obtinebat, dicamus.

justus multum. Nimia scilicet justitia & contrà ipsam fortem mortalium est, & contrà naturam virtutis, utpote in quâ & tempus, & locus, & personæ observari debent, ut ne quid nimis sit.

Non fert fors mortalium in hoc seculo, ut vel unum opus bonum perfectè & sine labe præstent, nedum suprâ illud ascendant, & plus boni eidem addant, quàm debebant. (e) Quæ erat illa ratio, quam ipse Salomon adjiciebat v. 21. *Non est enim homo justus in terrâ,* (כי אדם אין צדיק בארץ) *qui faciat bonum, & non peccet.* Clariusque ideò Servator Luc. XVII. 10. *Sic & vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Equidem sunt, qui hîc Impeccabiles nos volunt, è II. Pet. I. 10. *Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.* Sed benè est, quod Apostolus in eo ponat immunitatem à peccando, si satagimus per Bona Opera firmam facere vocationem & electionem nostram. Si satagimus, inquam. In satagendo ergò subsistimus tantum, nec opus absolvimus. Si hoc possumus, in quantum possumus, non peccabimus. Ut dicit Siraqid. VII. 40. *In omnibus operibus memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Sunt &, qui opponunt Opera Supererogationis, qui quidem Salomoneo huic & verbis & opere directè contradicunt: *Noli esse justus multum, seu suprâ modum.* Idque ut majori cum specie defendant, sequi se non immeritò, putant, consilia Christi, Matth. XIX. 21. *Si vis perfectus esse, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus;* scilicet ex quo

(e) Prolixè hoc profèquitur ex AUGUSTINO & GREGORIO LUTHERVS T. I. Jen. Germ. p. 427. fqq.

quo servasti jam Decalogi præcepta. Item Matth. V. 40. *Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium; scilicet, ex quo fecisti, quod rectum est, dum in foro causam egisti.* At cur non æquè sequantur illud? Matth. XVIII. 9. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Nec enim horum quicquam in nostrâ potestate est, ut faciamus, aut omittamus, sed si casus talis emergat, ut neque Deum diligere, neque proximum liceat ullâ ratione, nisi his consiliis obtemperemus, nihil aliud, quàm quod debemus, efficimus. Vitam ideò ponere pro Deo debemus, nedum bona deserere. Consilia hæc Christi ipsa nostra præcepta sunt, quorum exsequendorum studiosi fuerunt, specimenque saltem aliquod dederunt præ ceteris primi Christiani. At ô utinam, rectè executi fuerint. Et utinam exactè implere etiam nobis integrum sit. At quantum deest, ut ipsi, qui vel castitatem spontaneam vel paupertatem eligunt, partem saltem horum obedientiâ suâ assequantur! Imprudentes igitur sunt, & malè de quovis hominum genere merentur, qui ita cum volunt, evenire fingunt, ut locum habeant, ac necessaria omninò sint illa Christi consilia, quæ certè, quò graviora sunt, eò magis nocent, si intempestiva sint; utque vel ipsi nimiam illam justitiam exercere, vel ab aliis exigere queant, perinde quâ ratione id fiat.

O si primum Charitatem probè & ad voluntatem Dei sectari, discerent! Quid Paulus? *Si distribuero in cibos pauperum, inquit, omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest; 1. Cor. XIII. 3.*
Si

Si primùm indolem cujusque virtutis rectè indagarent, ubinam & quandò obtineat. Hoc enim illud erat, quod Mediocritate suâ volebat ARISTOTELES, l. 2. Eth. c. 5. *Τόδε ὅτι θεῖ καὶ ἐφ' οἷς, καὶ πρὸς ἑς, καὶ ἕνεκα, καὶ ὡς θεῖ, μέσον τε καὶ ἀριστον, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀρετῆς.* *Quandò oportet, & in quibus oportet, & cujus causa oportet, & quemadmodum oportet, medium est simul & optimum virtutis.* Hoc ergò satis primum spectetur, ne Deum diligendo proximum negligamus, aut proximum favore prosequendo, Deum ipsum deseramus; aut ne liberalitate nimîâ prodigi, parsimoniâ nimîâ avari, rigore aut justitiâ nimîâ crudeles, fortitudine nimîâ temerarii, libertate nimîâ indomiti, jejuniis & precibus nimîis stupidi, morosi, & ad labores necessarios inertes evadamus. Dixeris: Quis verò Deum diligit nimium, quem ex toto animo, & ex omnibus viribus diligere jubemur? Matth. XXII. 37. Quis oret nimium, cum semper & sine intermissione orandum sit? 1. Theff. V. 17. Et quis vitæ sanctimoniam, plusquam par est, sectetur, sine quâ nemo videbit Deum, Hebr. XII. 14. & quam ne quidem satis quis unquam exercebit? Quis timebit repetitionem aut multitudinem, qui per virtutis exercitia crebriora ad perfectionem tendit, quod Apostolus vult Hebr. VI. 1. At pone mihi aliquem, qui Deum diligit, ubi imperfectionem suam agnoscit, & in Christum ideò credere debebat? Nonne hoc erit nimium Deum diligere, eoque tempore, ubi pœnitendum erat, atque credendum? utut nihil impediât, quod Deum semper diligere debeamus. Confundet ita cum Fide dilectionem, invicem ideò longè distincta, cum hac peccata luere vult, & extinguere, quæ

quæ solâ in Christum Fide delentur. Diligit, ubi non debebat. Diligit imperfectè, dum diligit intempestivè, ac nimium. Diligit contra mandatum divinum. Da orantem, nec quicquam laborantem, (duo enim hæc simul stare nequeunt,) da invocantem Deum de Regno Gloriæ, sed eodem tempore flagitiis indulgentem, da supplicantem pro divitiis amplioribus, pro quibus jam acceptis gratias agere Deo competebat; sanè nimium ille orabit, nimium Deum invocabit, nimium supplicabitur, ubi frustranea sunt hac omnia & importuna. Meritòque his precibus suis inhærentibus objicietur à Servatore, ut Marc. X. 38. *Nescitis, quid petatis.* Da sanctulos propriæ infirmitatis nescios, & tamen supra alios emergere cupientes, opere uno alterove, quod alii æquè non possunt, expleto. Qualis erat Phariseus ille, Luc. XVIII. 9. minus ideò quàm publicanus, justificatus, qui justus magis esse, sibi confidebat. Quales etiam, qui excolant culices, & camelos glutunt, menthamq; decimant, & graviora legis relinquunt, Matth. XXIII. 23. Tales quidem prima sanctitatis subsellia haud attigerunt, tantùm abest, ut omni suo impetu eadem superent. Da deniq; ad habitum aut perfectionem contendentes, nihil hos eadem sæpè repetere juvabit, quæ suis nævis laborant. Quin incident tandem cum eodem Phariseo, de quo ante, quò frequentiores in his sunt, in scyllam, dum volunt vitare charybdim.

Hypocritæ plerumque fiunt, aut securi ac pertinaces, sibi que aut suis rebus ἐθελοθησιμῖα suâ malè consulentes. Unde quadrat hîc exemplum, de quo ABEN ESRA ad h. l. אל תהי אם התפללת מן הכקר ועד הערב ותתענה. אל תהיה להם תשומם והענין תסור מדרך הישוב כמם שיעשו

B

הדומים

: הרומי בארץ ארם וישמעאל *Ne sis. Nempè si oraveris à mane ad vesperam usque, teque afflixeris, & si quid talium, confunderis, b. e. à viâ rectâ & solidâ recedes, quemadmodum faciunt Eremitæ inter Edomitas, (Christianos,) & Ismaëlitas. (Turcas.)* MAYMONIDES c. III. *ערת. de Moribus*, huc trahit Nazaræos, & similes, qui in Talmude Chasidim, vel Sancti dicuntur, quos nihilo secius Scriptura appellet Peccatores, Num. VI. II. *Et expiabit super eum, eò quod peccavit super animam.* Quæ frustra quidem exagitat VOISINIUS ad RAYMUND. Pug. Fid. Part. III. Dist. III. Cap. XXII. quod nihil horum sit, quod cum ratione non fiat, aut à virtutis medio aberret. At μέγα λίαν αἴτημα hoc est, cui probando utut omnem ætatem insumserit, tamen efficiet nihil. Ecclesiæ verò approbatio nec virtutem ipsam nec virtutis regulam constituit, ut nec mores seculi vitia excusant. Multitudo errantium non parit errori patrocinium. Erant utique longè plurima, in quæ ante aliquot annorum secula non solum consenserat Ecclesia Catholico-Romana, sed quorum etiam necessitatem imposuerat, quæ nisi Lutheri tempore fuissent emendata, Ecclesiam in perniciem facile conjecissent. Tanta erat in orbe Christiano confusio, tanta desolatio.

Vbi enim limites justî & æqui transcendimus, fieri nequit, quin in ejusmodi mala incidamus, quæ certo inde subsequi, prævidit Salomon, & Spiritus Sancti instinctu prædixit. *Cur te ipsum perdes?* inquit. למזח תשומם pro תתשומם in Hitpaël. Homines enim ipsi fortunæ suæ fabri sunt. Non astra proferunt etiam, nec *de humo oritur dolor*, Job. V. 6.

Quare ut in Virtute Morali, sic & in Dianoëticâ plus

plus nimis obtinere posse, indicat rex sapientissimus, Ne, inquit, *nimis sis sapiens*. Scilicet hoc erat illud ὑψηλοφρονεῖν Rom. XI. 12. de quo ibi Paulus: *Noli altum sapere*. Et Siracides c. III. 22. 26. *Altiora te ne quasiaris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Multos supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum*. Aliter ergo Davides Pf. CXXX. I. *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus supra me*. Quænam ergo illa sapientia est, quæ medium observat, & quænam regulæ suæ firmiter inhæret? Respondet Siracides l. c. *Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper*. Et Paulus I. Cor. II. 6. 7. *Sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam verò non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui destruuntur. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus seculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Apage nunc Sapientes Stoicorum, de quibus LAERTIUS: *Μὴ δοξάζειν, τρέσει ψευδεὶ μὴ συγκρατῆσεσθαι μηδὲν*, item E-clog. STOBÆANÆ: *Μηδὲ δοξάζειν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδὲν*. Quod neque opinentur, neque falso unquam accedant, aut quicquam ignorent. Apage Sapientes, ἀπαθεῖς omninò, aut impeccabiles, aut quibus præter opinionem eveniat nihil. (g) Hos certè, ut sapientes nimis esse volunt, justos quoque hinc esse nimium oportet. At nã faciunt nimis intelligendo, ut nihil intelligant; imò faciunt sese ex insipientibus oppidò iniquissimos.

B 2

Nec

(g) Vid. LIPSIVS Manuduct. ad Philos. Stoic. Diff. VII. sqq.

Nec est quod infes, sic verò à Pietate maturè remittendum esse, atque desistendum à Sapientiâ, ne suprâ sphæram saltemus, vel dejiciamur. Defectum enim addit quoq; Salomon, v. 18. cum hanc prævideret instantiam. *Ne, ait, impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Atque hinc etiam ne animum despondeamus, aut benè agere desinamus, v. 19. *Bonum est, pergit, te sustentare justum, sed ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.* Destruit quidem sectatores suos pietas ac sapientia immodica, at ubi nulla harum est, sed scelerum colluvies, ibi imminet interitus ante diem. Benè, si in utrâque pergamus constanter, nec regulam divinam deseramus, quam Christus Servator præscripsit.

Hæc igitur, cogitate, ô nostri, dum sapientiæ studiis operam datis, & virtutem exercetis, indeque nomen gerere cupitis. Hæc sapite etiam his feriis, & Spiritum Sanctum doctorem vestrum rogate, ut in omnem veritatem vos ducat. Ita certè si verè rogatis, nec vitiis fræna laxatis, quod ab interitu vos fervet, impetrabitis. Impetrabitis auream illam è Verbo Dei mediocritatem, impetrabitis quoque ad hanc humanæ sapientiæ subsidia, & nihil facile committetis, quod iniquum in Deum, aut iniquum in vos ipsos, aut alios sit. Et si quicquam tamen committetis culpâ vestrâ, quod ab indole vestrâ alienum haud sit, non enorme illud, nec perpetuum erit, nec tale, quod emendationem repudiet. Omnia verò teget Christus, qui unus factus est nobis Sapientia à Deo, & Justitia & Sanctificatio. Valete. P. P. in Ac. Juliâ d. V. Junii
MDCCLXXIX.

Ja 4467

ULB Halle
005 375 053

3

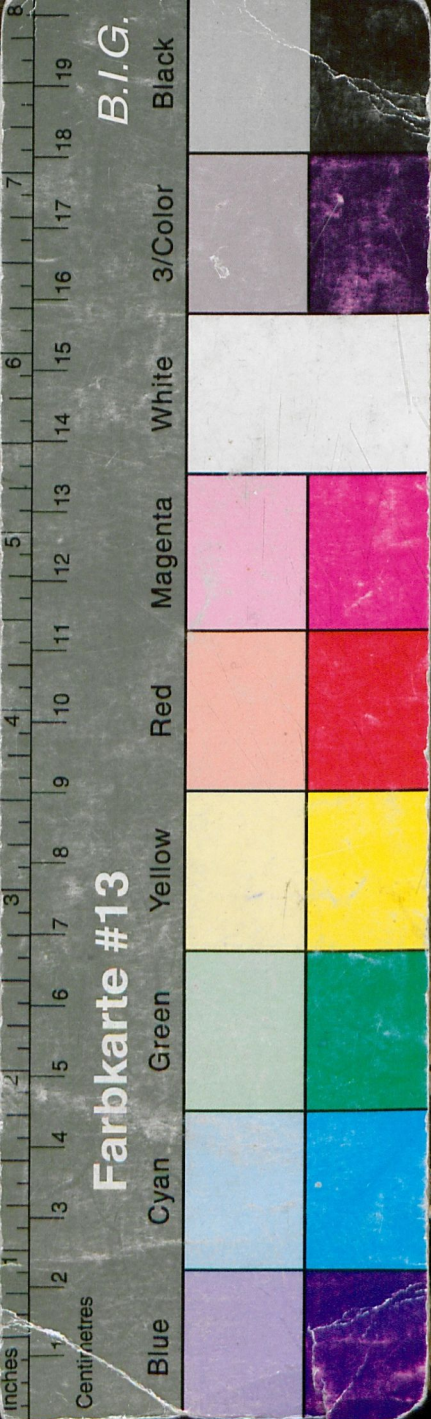
WNA

VD 18

[Handwritten signature]

15

PROFECTOR ET SENATUS
ACADEMIAE JULIAE
CENTRALIS

PROGRAMMA
DE EO QVOD NIMIVM EST
IN
JVSTITIA ET SAPIENTIA
AD ECCLES. VII. 17.
FESTO PENTECOSTIS
IN ACADEMIA JVLIA
MDCCLXXXIX.

HELMSTADII
TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYPOGR.

7

